

«КУЛЬТУРНА РЕВОЛЮЦІЯ» 1920-Х РОКІВ В СРСР ТА ЇЇ ХІД НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Афанасієвська Анна-Марія

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
студентка

Науковий керівник: Петренко Наталія Миколаївна

доктор філософії, асистентка кафедри
історії, правознавства та методики навчання
ГНПУ ім. О. Довженка

«Культурна революція» в Радянському Союзі є однією з ключових тем у вивченні історії та політики СРСР. Цей період відзначається значними змінами у культурному житті країни, які відбувалися під впливом ідеології комунізму та політичних перетворень.

Основними цілями «культурної революції» були: подолання неграмотності, встановлення системи народної освіти, формування кадрів нового інтелектуального класу, перетворення літератури, мистецтва та гуманітарних наук у ефективний інструмент ідеологічного впливу на маси, а також використання наукових досягнень для будівництва соціалістичного суспільства [5, с. 15].

Розглядаючи «культурну революцію» в Радянському Союзі, слід звернутися до факторів, які її спричинили, основних подій цього періоду та їхніх наслідків.

Слід відзначити, що ідеологічна основа радянської «культурної революції» полягала в спробі перетворити суспільство на комуністичне шляхом зміни культурних цінностей, переконань та стереотипів. Комуністична партія прагнула впливати на масову свідомість через контроль над масовими ЗМІ, освітою та культурними установами.

Першим кроком у напрямку культурної революції було створення нового культурного образу «нової людини». Цей образ передбачав ідеального комуністичного громадянина, який віддавав усі свої сили на підтримку ідеології партії та будівництво комуністичного суспільства [3, с. 15]. Для досягнення цієї мети уряд впровадив широкомасштабну пропаганду через літературу, кіно, театр та інші види мистецтва.

Однією з ключових подій культурної революції в СРСР було створення «соцреалізму» як основного напрямку в мистецтві. Соцреалізм передбачав створення творів, які відображали радянську ідеологію та підтримували комуністичні ідеали. Мистецтво мало бути доступним масам та вдихати їх до досягнення комуністичних цілей [6, с. 7]. Проте це також призвело до цензури та обмеження творчої свободи для багатьох художників і письменників.

Крім того, культурна революція супроводжувалася змінами у сфері освіти. У школах та університетах активно пропагувалися ідеологічні принципи комунізму, а навчальні програми переглядалися з метою підвищення патріотизму та виховання «нової людини».

В освіті цей період характеризується політикою ліквідації неписьменності та коренізації, що на теренах України тривала під назвою «українізація». Ця політика передбачала активне сприяння розвитку української мови, культури та освіти [1, с. 303]. Було розпочато масштабну кампанію перекладу літературних та наукових творів з

російської на українську мову, створення україномовних шкіл, театрів, видавництв тощо.

У 1920-х роках освіта дорослого населення стала ключовим елементом «культурної революції» і проводилася в рамках широкої кампанії з боротьби з неграмотністю. Головна мотивація запровадження кампанії з ліквідації неписьменності була ідеологічною – виникла потреба в грамотному населенні, здатному усвідомлювати політичну доктрину партії. Керівництво держави ставило перед собою завдання здійснення соціальних перетворень у відповідності з комуністичними ідеями. Радянська влада акцентувалася на політичній освіті, що разом з різними засобами масової інформації допомагала впливати на дорослу аудиторію. Партійно-державний характер ідеологічного життя відрізняв СРСР від інших країн, що сприяло впровадженню соціалістичних ідей [2, с. 319].

Початок боротьби з неписьменністю у населення мав іншу причину - перешкоджання неосвічених мас народу у економічному розвитку. Швидкий прогрес економіки й промисловості, оновлення форм і методів господарювання вимагали все більше кваліфікованих працівників, фахівців та людей, здатних читати й писати. Переваги грамотних робітників порівняно з неграмотними були значними: вони були сміливішими й кмітливішими, працювали розумніше, охайніше й акуратніше, виробляли більше, швидше вміли адаптуватися до нових робочих методів, ставилися до своєї роботи відповідально. Освічений робітник міг розуміти креслення й плани, навчався швидше будь-якої роботи, потребував менше нагляду під час виконання завдань, економив матеріали й працював ефективніше, не пошкоджував інструменти та техніку [4, с. 314; 5, с. 17].

Наслідки культурної революції в Радянському Союзі були значними. З одного боку, вона спричинила створення уніфікованої культурної ідентичності, яка сприяла посиленню соціальної єдності та сприйняттю ідеології комунізму як невід'ємної частини національного самосвідомості. З іншого боку, культурна революція призвела до знецінення творчої свободи та розколу в суспільстві між тими, хто підтримував офіційну ідеологію, і тими, хто виступав проти неї. Важливим наслідком культурної революції стала також формування культурної спадщини, яка вплинула на розвиток мистецтва та літератури в Радянському Союзі. Багато творів, створених у період радянської культурної революції, залишили значний вплив на подальших художників та письменників, а також на саму культурну ідентичність країни.

У підсумку, культурна революція в Радянському Союзі була складною та суперечливою епохою, яка суттєво вплинула на культурне життя країни. Цей період відзначився спробами впливати на масову свідомість через ідеологічний контроль над мистецтвом, освітою та ЗМІ, а також спричинив значні наслідки для суспільства та культурної спадщини Радянського Союзу. Хоча багато з ідей та політичних стратегій цього періоду зараз розглядаються з критикою, вони все ж відіграли важливу роль у формуванні історії та культури цієї колишньої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Yepuk, L., & Petrenko, N. Organization and material support of the educational process at primary education institutions for adults in Sumy region in the 20-30s of the XXth century. *Scientific Journal of Polonia University*, 38(1-2). Pp. 301-311. DOI: <https://doi.org/10.23856/3880>.

2. Єпик Л., Петренко Н. Ідеологічна складова у діяльності лікнепів Сумщини (друга половина 20-х – перша половина 30-х років ХХ ст.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя, 2018. Вип. 50. С. 318–322. DOI: 10.26661/swfh-2018-50-036.

3. Культурна революція. *Енциклопедія сучасної України*. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=51478 (дата звернення: 3.04.2024).

4. Петренко Н. М. Впровадження політики ліквідації неписьменності в 20-х рр. ХХ ст.: причини та передумови. *Eurasian scientific congress. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference*. Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain, 2020. Pp. 313-316.

5. Петренко Н. Причини та принципи впровадження обов'язкової освіти дорослих в Україні у 20-х роках ХХ століття. *Сумська старовина*. 2023. № LXII. С. 14–22. DOI: <https://doi.org/10.21272/starovyna.2023.62.2>.

6. Харкун В. Соцреалізм як канонічне мистецтво. *Слово і Час*. 2010. № 9. С. 3-14.